

Tadqiqot.uz

ЎЗБЕКИСТОН ОЛИМЛАРИ ВА ЁШЛАРИНИНГ ИННОВАЦИОН ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАРИ МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2021

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидаги изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Crossref

31 MAY
№28

CONFERENCES.UZ

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 28-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
12-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
28-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-12**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
28-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-12**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 28-қўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 май 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 9 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илғор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1. Ҳуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б., ю.ф.н. Юсувалиева Рахима (Жахон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2. Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна (Фарғона давлат университети)

3. Тарих саҳифаларидаги изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4. Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

5. Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шоҳида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6. Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна (Андижон давлат университети)

7. Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Ҳамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Рахматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Вохидова Мехри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброхимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Рахмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Муסיқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқайом Раҳимбердиевич (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган муҳандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўктам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

**МАДАНИЯТ ВА САНЪАТ СОҲАЛАРИНИ
РИВОЖЛАНТИРИШ**

1. YakubovaNafisaOdiljanovna

MAYDA PLASTIKA HAYKALCHALARINI ISHLASHDA INSONLAR HAYOTIDA TUTGAN O'RNI.....	7
---	---

МАДАНИЯТ ВА САНЪАТ СОҲАЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

MAYDA PLASTIKA HAYKALCHALARINI ISHLASHDA INSONLAR HAYOTIDA TUTGAN O'RNI.

YakubovaNafisaOdiljanovna

Guliston davlat universiteti o'qituvchisi
+998975692991nafisaodiljonovna@gmail.com
Rahmonberdieva Rayhon Shakarbekovna
+998994701728

Annotatsiya: Memoriy muhitga inson o'z hayoti davomida foydalanadigan barcha narsalar-samoat texnikasi, sanoat buyumlari, transport vositalari madaniy-maishiy buyumlar kiradi. Inson barcha narsalarning o'lcho'vidir, shuning uchun yer yuzida yaratilgan barcha narsalar uning o'lchovlariga mos keladi.

Kalit so'zlari: tasviriy san'at, rassom, madaniyat, qobiliyat, mehnat, muloqat, tabiat, gozallik.

Ilk o'rta asrlarda haykaltaroshlikning mahabotli turi shu davrda bu mintaqadagi buddaviylik ta'limoti saqlanib qolgan yerlarda mavjud bo'ldi. Bunday haykallar ibodatxonalarga qo'yilgan Quvada [Farg'ona] buddizim bilan bog'liq bo'lgan arxeologik qazilma o'rganilganda shu joyda buddaviylar ibodatxonasining ikki xonasidan mahobatli haykallarning bo'laklari topilgan. Katta otlar, sersaqol ma'bud va Budda haykali bo'laklari ochilgan. Bu haykallar o'zining mahabotli yechimi, ichki sharoitga to'raligi bilan xarakterlanadi. Bu topilmadan Devbosh haykal e'tiborli.

Unda peshonasi tepasida odam bosh suyagi shakli bog'liq holda ma'bud ishlangan. Hamma sharoitda, jo'shqin va vajohat bilan yon tomonga qarab ko'rsatilgan. Ikkinchi xonada Budda haykalining saqlangan qismi ham xarakterli. Unda dumaloq yuzli Budda boshining qo'shimcha ko'z tasviri ishlangan bo'lib, bu ko'z hamma ko'radigan va biladigan Buddaning ilohiyligini ta'kidlaydi va did bilan ishlangan, unug tanasi, yuzi nafis ishlanishiga chiroyli badani qo'g'iroqli zarjiyaklar bilan bezatilgan, kiyimlari boshqa har hil ranglar bilan pardozlangan bo'lgan. Bular haqida yozma manbalar ma'lum. [1.89b] Shu manbalar xitoy sayyohlari yozuvlarida saqlanib qolgan ilk o'rta asrlarda mayda haykaltaroshlik avvalgi davr asarlarida davom ettirdi, sapol haykallar bu davrda ham ishlandi. Ularning turidan ko'pgina bizgacha yetib kelgan. Bunday haykalchalar, ayniqsa, Sopolda ishlangan. Koroplastika - ma'budalar haykalini yasashgan. Samarqand, Buhoro, Naqshab va Toharistonda topilgan haykallar bir biridan kiyimi, ko'rinishi bilan ajralib turadi. Ular ko'p va hilma hil dumaloq yoki janrli kompozitsiya sifatida taxmon-taxmon tokchalarga yoki bo'masa maxsus tagliklarga o'rnatilgan. Shuni aytish kerakki, Arablar kelgunga qadar So'g'd, Xorazm va boshqa joylarda olov uylari bilan birga xudo uylari xudo-sanam ibodatxona bo'lgan. Sharqshunos olim V.V. Bartoldning fikriga ko'ra sanam yoki simo bo'lib, zardushtiylar ta'limotida muhim o'rinni egallagan.

Samarqandda Chelekda o'rnatilgan oltin haykal mashhur bo'lgan. Xitoyda ko'rsatilishicha bu sanamga sig'inish uchun uzoq uzoqlardan odamlar kelishgan. Bu sohada ishlovchi rassom va haykaltarosh anima-list seb ataladi. Tasviriy san'at turi borliqni hajmli shakllarda, makonda uch o'lchamda tasvirlashga asoslanadi. Tasvir abiyekti, asosan tabiat manzara va narsalarni natrimort haykaltaroshlik bajaradigan vazifasi va mazmuniga ko'ra bir necha turlarga bo'linadi; Monumental haykaltaroshlik,

bezak haykaltaroshligi, dasgohli haykaltaroshlik, mayda haykaltaroshlik turlari o'zaro yaqin aloqada rivojlanadi hamda o'ziga hos xususiyatlariga ega. Dasgohli haykaltaroshlikga mustaqil mazmunga ega bo'lgan san'atning boshqa turlariga tobe bo'lmagan asarlar kiradi. Ular ko'rgazmalar, muzey honalariga va uylarning interyeriga qo'yish uchun mo'ljallanadi. Bu turdagi asarlardan boqelik o'zining butun borlig'i bilan aks ettiriladi hamda inson ruhiyatidagi nozik o'zgarishlar uning ichki kechinmalari kayfiyatini ochib berish imkoniyati katta. Kichik shakllar haykaltaroshlik o'z xarakteriga ko'ra amaliy bezak san'atiga yaqin turadi. Bunga stol ustiga qo'yiladigan sapol, chinni va boshqa hom ashyolardan ishlanadigan haykallar kiradi. Eng ko'p tarqalgan turlaridan biri Terrakota madal yasash san'ati va gliptika ham shu turga mansub. Bu ayniqsa monumental va bezak haykal asarlari uchun qo'l keladi chunki, maydon yoki hiyobonga o'rnatilgan haykallarga ertalabki quyosh nurlari bir joziba bersa, kechki kun botish paytidan quyosh nurlari boshqacha bir fayz kiritadi. Haykaltarosh mahorati, to'g'ri topilgan harakat yuzidagi mimik holat asarning tasirli bo'lishida muhim o'rin tutadi. Haykaltaroshlik asarlari yaratishda yumshoq moddalar mahsus loy, mum, plastilin va boshqalar, qattiq moddalar turli nav toshlar, yog'och va boshqalardan kesib yoki o'ymakorlik bilan keraksiz simlarini olib tashlash yo'li bilan yaratiladi, suyuq holatdan qattiq holatga o'tish xususiyatiga ega bo'lgan moddalar turli metal, gips, beton va boshqalardan qolib yordamida quyib ishlanadi. Keramika haykal asarlari tayyorlashda mahsus loy navlaridan foydalaniladi, shakl naqsh yoki rangli sir bilan qoplanadi vamahtsus pechlarda kuydiriladi.

Haykaltaroshlik lotincha skuptro so'zidan olingan bo'lib "Kesmoq", "yo'nmoq" ma'nosini anglatadi. Haykaltaroshlikda asosan tirik jonzoatlarni, odamlar, hayvonlar, odamlarning hayotiy va ichki kechinmalarini go'zalligi, tarixiy shahslarni, buyuk simolarni, fan arboblarni bugungi kunning ijodkor xalqi asl farzandlari obrozlarni turli hildagi materiallarda ifoda etiladi, shuning uchun ham bu asarlar asrlar davomida yashaydi. Haykaltaroshlik san'ati insonning uyg'un tarbiya topishiga zamin yaratad. Haykaltaroshlikda g'oya tuyg'u va fikr plastik gavda harakati tilida beriladi. Odatda haykaltaroshlik asarlari o'z ko'rinishiga qarab, dumaloq qabarik (Relf) haykallarga bo'linadi. Dumaloq hykallarni hamma tamondan aylanib ko'rish mumkin bo'ladi masalan, maydon hiyobonlardagi haykal va yodgorliklar, stol ustiga qo'yiladigan har hil haykalchalar shu turga mansubdir.

Haykallar rangini asosan haykal uchun tanlangan matreal (masalan marmar, granit, bronzalar va boshqalar belgilaydi). Ba'zan haykaltaroshlikda haykallarni bo'yash hollari ham uchraydi. Haykaltaroshlikning bu turida turli hayvonklar shakli ham keng ishlatiladi. Haykaltaroshlikda ijodkor yorug' -soylar o'yinidan foydalanish orqali o'z haylkallarini ta'sirli va jozibali bo'lishiga erishadi. Haykal yorug' - soya bilan tirik, ya'ni nur tushishi bilan u ham jonlanadi. Yorug'likning o'zgarishi bilan undagi yorug' soya tovlanishi ham o'zgaradi, natijada, unda tomoshabin oladigan ta'surot ham o'zgarib boradi. Haykaltaroshlikda insonning faqat tashqi ko'rinishi tinch turgan holati yoki harakatdagi paytini aks ettirish bilkan uning imkoniyatlari tugamaydi.

Uning hayajon va g'amginlagi, kelajakka intilishi va o'tmishga qayg'urishi o'z ifodasini topadi. relfning yana bir turi sigraffito bo'lib mahobotli san'atda ishlatilinasdi. Sagraffito Italyancha so'zdan olingan bo'lib, o'yilgan ma'nosini anglatadi. Yuzasini o'yish natijasida hosil bo'ladigan yorug' soya o'yini tasvir hisobiga ko'zga tashlanadi.

Hozirgi kunda ham mustaqil O'zbekistonimiz san'atkorlari haykaltaroshlikning bu ko'rinishiga qiziqishlari juda katta relf bilan me'moriy inshootlarini, ansambllarni, yodgorliklarni badiiy bezashda keng ko'lamda foydalanishmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. I. A. Karimov O'zbekiston XXI asrga intilmoqda. T»O'zbekiston» 1999 yil
2. B. Boymetov Haykaltaroshlik va plastik anatomiya»Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi» bakalavriat yo'nalishi o'quv dasturi.
3. O'rta Osiyo haykaltaroshligi tarixi.

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 28-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(12-қисм)

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусахҳиҳ: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 31.05.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000